

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN DERS KİTAPLARININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Z. Canan Karababa - Selda Üstünsoy Taşkın

Özet

Bu çalışmada yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde kullanılan ders kitaplarına ilişkin öğretmen görüşleri alınmış ve değerlendirilmiştir. Çalışma, Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde (TÖMER) okutulan Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe serisinde bulunan 3 ders kitabıyla sınırlıdır. Yeni Hitit ders kitaplarına yönelik öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla Ankara Üniversitesi TÖMER Ankara şubelerinde (2) Türkçe öğretmekte olan 32 okutmana araştırmacılar tarafından geliştirilen bir sormaca uygulanmıştır. Bu sormaca, söz konusu kitapları görsellik, içerik, üniteler, metinler, etkinlikler başlıkları altında sınıflandırarak değerlendirmeye yönelik 40 sorudan oluşmaktadır. Sormacanın sonunda okutmanların kitaplara ilişkin görüşlerini açıklayabilecekleri bir yer ayrılmıştır. Araştırma verilerinin çözümlenmesi sürecinde SPSS 15 programından yararlanılarak yüzde (%) ve frekans (f) çözümlenmeleri yapılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarının görsellik açısından yeterli olduğu ve görsellerle metinlerin bütünlük sağladığı; kitaplardaki metinlerin ünite temalarıyla bütünlük sağladığı ve öğrenenin sözcük dağarcığını geliştirebilecek nitelikler taşıdığı ancak kitapların Türk kültürünü ve edebiyatını tanıtan metinlere yer verme bakımından yetersiz bulunduğu; kitapların dilbilgisi öğretimine de dört temel dil becerisini (dinleme, konuşma, okuma, yazma) geliştirmeye de yer verdiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: *Yabancılar İçin Türkçe Öğretimi, Ders Kitapları, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe.*

AN EVALUATION OF THE COURSE BOOKS FOR TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE BASED ON TEACHER OPINIONS

Abstract

This study evaluates the course books for teaching Turkish as a foreign language based on teacher opinions. The study is restricted to the three course books of Yeni Hitit Turkish course book series used by Ankara University Turkish and Foreign Languages Application and Research Centre (TOMER). In order to collect teachers' opinions related to Yeni Hitit course books, a questionnaire was developed by the researchers, and administered to 32 Turkish instructors working in the two branches of TOMER in Ankara. This questionnaire was composed of 40 questions divided into the categories of visual quality, content, units, texts and activities. The questionnaire included a part in the end where the instructors could explain their opinions related to the course books. The collected data was analyzed as percentage (%) and frequency (f) using SPSS 15 package program. The findings revealed that Yeni Hitit course books were sufficient in terms of visual quality, and the visuals were coherent with the texts; that the texts were coherent with the unit themes, and were capable of developing learners' vocabulary knowledge, but the texts were sufficient in terms of promoting Turkish culture and literature; and that the course books were focused on both the grammatical competence and the development of basic language skills (listening, speaking, reading, writing).

Key words: *Teaching Turkish as a Foreign Language, Course Books, Yeni Hitit Turkish Course Books.*

Giriş

Günümüzde yabancı dil bilmek temel bir gereksinimdir. Yabancı dillerin öğretimi ve öğrenimi her geçen gün hız kazanmaktadır. Buna koşut Türkçenin yabancı dil olarak öğrenimi, öğretimi de hızla yaygınlaşmaktadır. Örneğin, Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÖMER) Kızılay Şubesi Öğrenci İşleri'nden elde edilen verilere göre, Kızılay Şubesi Türkçe sınıflarında kayıtlı toplam öğrenci sayısı 2003 yılında 1293, 2013 yılında ise 2915'e ulaşmıştır.

Ankara Üniversitesi TÖMER; Türkçenin öğretiminde kullanılan araç-gereçler, öğretim içeriğinin tasarlanması ve öğretimin değerlendirilmesi, öğretmen eğitime ilişkin çeşitli çalışmalar ve uygulamalarla yabancılara Türkçe öğretimi alanında 30 yıldır çalışmaktadır. Bu uygulamalar ve deneyimler sonucunda oluşan değişim ve gelişmeler yabancı dil olarak Türkçenin öğretimine önemli katkılar sağlamıştır.

Değişim ve gelişimin en somut gözlendiği alanlardan birisi ders araç-gereçleridir. Ders araç-gereçleri içinde en etkin kullanılanı ders kitabıdır. Dil öğretimindeki çağdaş uygulamalara koşut ders kitapları da gelişerek değişmektedir. Bu çerçevede Ankara Üniversitesi TÖMER'de günümüze dek kullanılan ders kitaplarını kısaca hatırlamakta yarar vardır.

Ankara Üniversitesi TÖMER'de yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla kullanılan ilk kaynak "Türkçe Öğreniyoruz" serisidir. Bu seride toplam 4 kitap bulunmaktadır. Kitapları görsel-işitsel yönden destekleyen kaset, yansı ve video filmleri olduğu gibi bu kitaplara yönelik İngilizce, Almanca sözlükler de vardır.

Bu kitaplardan ilki olan Türkçe Öğreniyoruz serisinin 1. kitabında siyah-beyaz resimler ve çeşitli metinlerle temel düzeyde günlük konuşmalara yer verilerek, kitabı bitiren öğrencilerin günlük konuşmalarını rahatlıkla yapabilmeleri hedeflenmiştir.

Türkçe Öğreniyoruz serisinin 2. kitabında "Otelde" "Lokantada" "Giyim Mağazasında" gibi günlük konuşma ortamları yaratılarak, resimlerle desteklenerek, dilbilgisine ilişkin çeşitli anlatım, çözümleme ve alıştırmalara yer verilerek, bu düzeydeki öğrencilerin Türkçeyi doğru ve düzgün kullanmaları; gazete, dergi, radyo gibi yayınları izleyebilir-anlayabilir düzeye gelmeleri hedeflenmiştir.

Türkçe Öğreniyoruz serisinin 3. kitabında gazete ve dergilerden alınan karşılıklı konuşma, öykü, şiir vb. türlerde kimi örnek metinlere yer verilmiş, dilbilgisi anlatımı ayrıntılı biçimde yapılmış, Türk kültürü ve Türkiye tanıtılmaya başlanmıştır.

Türkçe Öğreniyoruz serisinin 4. kitabında Türk kültürünün tanıtılmasına daha çok yer verilerek kitabı bitiren kişilerin üniversite eğitimi alabilecek düzeye gelmeleri hedeflenmiştir.

2001 yılında Ankara Üniversitesi TÖMER tarafından hazırlanan Hitit Yabancılar İçin Türkçe setlerinde toplam 6 kitap bulunmaktadır. 3 ders kitabı, 3 çalışma kita-

bının yanı sıra ses bantları ve videokasetleri de vardır. Hitit ders kitaplarındaki metinler; renkli resimler, fotoğraflar ve karikatürlerle desteklenmiştir. Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında dilbilgisinin yanı sıra dinleme, konuşma, okuma ve yazma etkinliklerine de yer verilmiştir. Üniteler öğreneni diyalog, haber, şiir gibi farklı metin türleriyle buluşturmaktadır. Ünitelerde dilbilgisi yapılarının işlenişinde ve sözcüklerin verilmişinde öncelikle günlük yaşam gereksinimleri dikkate alınmıştır.

2008 yılında kullanılmaya başlanan Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe setleri Ankara Üniversitesi TÖMER tarafından¹ “Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Çerçevesi: Öğrenme, Öğretme, Değerlendirme” (The Common European Framework Of References For Languages: Learning, Teaching, Assessment) kitabı, Avrupa Dil Gelişim Dosyası’ndaki dil öğretim düzeyleri ve ilk yazılan Hitit ders kitapları temel alınarak hazırlanmıştır. Bu setler 3 ders kitabı, 3 çalışma kitabı, 2 öğretmen kitabı ve ses kayıtlarını içeren CD’lerden oluşmaktadır. Kitaplar dört temel dil becerisini bütünleştirerek geliştirmeyi hedefleyen bir yaklaşıma sahiptir. Günümüz teknolojik olanaklarından da yararlanılarak kitapların görsel tasarımı geliştirilmiştir. Görsel unsurların sayısı ve niteliği artırılmıştır. Söz konusu kitaplar halen Ankara Üniversitesi TÖMER’de ve Türkçe öğreten çeşitli kurumlarda etkin olarak kullanılmakta, öğrenci gereksinimleri ve öğretmenlerin uygulama dönütlerine göre değişmekte ve gelişmektedir.

Ders kitaplarının gelişmesi, yaygınlaşması ve yabancılar Türkçe öğretiminin hızla önem kazanmasıyla birlikte, gerek başka kurumlar tarafından hazırlanan ders kitapları gerekse akademik çalışmalar yaygınlaşmıştır. Türkçenin öğretimi ile ilgili alanyazında ve tezlerde Hitit-Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe kitaplarının da çeşitli açılardan incelendiği çalışmalara rastlanmaktadır. Hitit-Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe setlerinin “kültür”, “dilbilgisi konularının öğretimi”, “dil becerileri” açısından ele alındığı bazı makale ve tezler şunlardır:

Söz konusu kitapları “kültür” açısından ele alan çalışmalardan biri Sarkmaz ve Tüm’e (2012) aittir. Sarkmaz ve Tüm (2012) Yeni Hitit ders kitaplarındaki (1,2,3) okuma metinlerini tarayarak, kültürel öğeler bakımından incelemiştir. Ülker (2007) Hitit serisi ders kitaplarını kültür aktarımı açısından “konu alanı” “metin türü” ve “görsellik” başlıkları altında çözümleyip değerlendirmiştir. Açık ve Demir (2011) de Hitit serisiyle birlikte Orhun ve Gökkuşuğu dil öğretim setlerini kültür aktarımı açısından ele almıştır. Aksoy (2011) nasıl bir Türk imgesinin yaratıldığını belirlemek amacıyla “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe” ve “Yabancı Dilim Türkçe” ders kitaplarındaki metin ve alıştırmaları inceleyip değerlendirmiştir. İşci (2012) ise Yeni

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/cadre1_en.asp

Hitit 2'nin (B1) sekiz ünitesini incelediği çalışmasında, kitaplardaki metinleri hem hedef kültürü aktarma açısından hem de dört temel dil becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler açısından değerlendirmiştir.

Kitapları “dil becerileri” açısından inceleyen çalışmalardan biri Ak'a (2011) aittir. Ak (2011) Yeni Hitit (Türkçe) ve New Headway (İngilizce) serilerinde dinleme ve okuma etkinliklerini inceleyerek değerlendirmiştir. Şahin (2010) ise, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe serilerini (1,2,3) okuma becerisi çerçevesinde ele almıştır. Sonrasında seçilen özgün metinlerden okuma etkinlikleri tasarlamıştır. Tuzcu Eken (2011) de Yeni Hitit 1 (A1-A2) ile New Headway (A1), New Headway (A2) ders kitaplarını dinleme-anlama etkinlikleri açısından karşılaştırarak değerlendirmiştir.

Söz konusu kitapları “dilbilgisi konularının öğretimi” açısından ele alan çalışmalar da bulunmaktadır. Söz gelimi, Özel (2010) dilbilgisi öğretimi açısından terminolojik birlik olup olmadığını belirlemek üzere Yeni Hitit ders kitaplarını (Ankara Üniversitesi-TÖMER), Yabancılar için Türkçe ders kitaplarını (Gazi Üniversitesi-TÖMER), Yabancılar için Türkçe Dil Bilgisi kitabını (Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü), Okuyorum Öğreniyorum kitabını (Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü) incelemiştir. Pirinç (2010) Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 (B1) kitabını temel alarak ortaç eklerini incelediği çalışmasında kitaptaki örnek ve alıştırmaları değerlendirmiş, ortaçların öğretimine ilişkin öneriler sunmuştur. Kaya (2011) çalışmasında Ankara Üniversitesi TÖMER'de kullanılan Türkçe ve İngilizce dil öğretim kitaplarında geçmiş zaman öğretimine yönelik bölümleri ve etkinlikleri genel öğretim ilkeleri açısından değerlendirmiş ve karşılaştırmalar yapmıştır.

Özellikle son yıllarda sayısı hızla artan bu çalışmalar, Türkçenin yabancı dil olarak öğreniminin ve öğretiminin akademik olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır. Özellikle ders kitaplarının içeriğine ve dört temel dil becerisini geliştirmeye ilişkin bulgular ve değerlendirmeler yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin niteliğini geliştirecektir.

Yukarıda sıralanan akademik çalışmaların yanı sıra özellikle sınıf deneyimi olan yabancı dil olarak Türkçe öğretmenlerin görüş ve önerilerinin değerlendirilmesi, ders araç-gereçlerinin işleyişini ve niteliğini belirleyecektir. Bu nedenle bu çalışmada ders kitaplarını kullanan öğretmenlerin görüşleri alınmış ve görüşler çerçevesinde ders kitaplarına ilişkin öneriler oluşturulmuştur.

1.1 Amaç

Bu çalışmanın amacı Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarının görsel, eğitimsel tasarım ve içerik tasarımı özelliklerinin öğretmen görüşleri çerçevesinde değer-

lendirilmesidir. Bu amaçla, oluşturulan sormacanın soruları araştırmacılar tarafından görsellik, içerik, üniteler, metinler, etkinlikler başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Bu başlıklar altında öğretmen görüşlerinin sayısal dağılımının incelenmesi, incelemenin ardından değerlendirme yapılması ve birtakım öneriler sunulması amaçlanmıştır.

1.2 Araştırma Soruları

Bu çalışmada,

- Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarındaki görseller yeterli ve işlevsel midir?
- Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe ders kitaplarının içeriği (alıştırmalar, etkinlikler) dört temel dil becerisini geliştirmeye uygun mudur?
- Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarındaki metinler öğrenen ilgisine uygun mudur?
sorularına yanıt aranacaktır.

1.3 Önem

Öğretim araç-gereçlerini sağlıklı biçimde geliştirebilmek için hem öğretmenlerden hem de öğrenenlerden zaman zaman dönüt almakta yarar vardır. Bu dönütler kitapların değişerek gelişmesini sağlar. Bu çalışmada, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde önemli bir yeri olan ve yaygın olarak kullanılan Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitapları, öğretmenlerden alınan dönütler doğrultusunda değerlendirilmiştir. Çalışmanın, süreç sonunda elde edilen bulgular doğrultusunda kimi öneriler sunarak yeni oluşturulacak ders kitaplarının gelişimine katkıda bulunabileceğinden önemli bir çalışma olduğu düşünülmektedir.

1.4 Sınırlılıklar

Bu çalışmada, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitapları öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı değerlendirme dışındadır. Çalışma kapsamında Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarını görsel, eğitsel tasarım ve içerik tasarımı özellikleri açısından değerlendirmeye yönelik 40 sorudan oluşan bir sormaca uygulanarak, öğretmenlerin kitaplara ilişkin görüşleri belirlenmiştir. Çalışma, Ankara Üniversitesi TÖMER Ankara şubelerinde (2) Türkçe öğretmekte olan 32 okutmanla sınırlıdır.

2. Yöntem

2.1 Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada dil eğitiminde ders kitapları inceleme-değerlendirme ölçütlerine yönelik bir alanyazın taraması yapılmıştır. Ulaşılabilen kaynaklar ışığında elde edilen ölçütler ve öğretmen görüşleriyle (ön görüşmeler yoluyla deneyimli Türkçe öğretmenlerinden ve uzmanlardan alınan öneriler) yabancı dil olarak Türkçenin öğretimine ilişkin bir sormaca geliştirilmiştir. Elde edilen ölçütlerden bir madde havuzu oluşturulmuştur. 61 maddelik madde havuzundan Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarını görsel, eğitsel tasarım ve içerik tasarımı özellikleri açısından değerlendirmeye yönelik 40 madde belirlenerek bir sormaca oluşturulmuştur. Sormacanın sonunda öğretmenlerin kitaplara ilişkin görüşlerini yazabilecekleri bir yer ayrılmıştır. Sormacanın görünüş ve kapsam geçerliği için 2 alan uzmanının, 1 ölçme-değerlendirme uzmanının görüşüne başvurulmuştur. Sormaca, uzman görüşlerine ulaşıldıktan sonra Ankara Üniversitesi TÖMER’de görev yapmakta olan beş okutman tarafından uygulanmış ve okutmanların görüşleri alınarak sormacanın güvenilirliği artırılmıştır.

2.2 Verilerin Çözümlemesi

Bu çalışma nitel ve nicel verilerle desteklenmiş tarama türünde betimsel bir çalışmadır. Çalışmada veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen verilerin çözümlemesi, SPSS 15 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Uygulamaya katılan öğretmenlerin görüşlerinin belirlenmesi için frekans (f) ve yüzde (%) çözümlenmeleri yapılmıştır.

3. Bulgular ve Bulguların Çözümlemesi

²Tablo 1’de öğretmenlerin kitaplardaki görsel öğelere ilişkin görüşlerinden oluşan bulgular yer almaktadır. Görsel öğelere ilişkin beş soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, kitaplardaki metinlere yönelik görsel unsurların öğretmenler tarafından “çok” yeterli bulunduğu gözlenmektedir. Kitaplardaki görsellerin metinlerle ne düzeyde bütünlük sağladığının sorulduğu soruya verilen “orta” ve “tam” yanıtlarının oranı ise eşittir (%37,5). Öğretmenlerin “görselliğe” ilişkin diğer görüşleri değerlendirildiğinde ise kitapları “orta” derecede yeterli buldukları saptanmıştır.

² Tablo 1’de olduğu gibi tabloların yorumlanmasında olabildiğince “tam, çok, orta, az, hiç” sınıflandırması gözetilerek olumludan olumsuz doğru giden bir yol izlenmiştir. Konuca birbiriyle ilgili maddelerin yorumlanması gerektiğinde, izlenen bu yolun dışına çıkmıştır.

Tablo 1. Ders Kitaplarının Görselliğine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Sayısal Dağılımı

	Hiç		Az		Orta		Çok		Tam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kitaplardaki metinlere yönelik görseller yeterli mi?	-	-	1	3,1	10	31,3	11	34,4	10	31,3
Kitaplardaki görseller metinlerle bütünlük sağlıyor mu?	-	-	1	3,1	12	37,5	7	21,9	12	37,5
Kitaplardaki görseller metinlerin duygu ve düşünce evrenini açıklar nitelikte mi?	1	3,1	5	15,6	13	40,6	8	25,0	5	15,6
Kitaplardaki görseller öğrenen ilgisine uygun mu?	-	-	6	18,8	13	40,6	8	25,0	5	15,6
Kitaplardaki görsellerde çeşitlilik (karikatür, resim, fotoğraf vb.) sağlanmış mı?	-	-	3	9,4	14	43,8	9	28,1	6	18,8

Tablo 2’deki bulgulara göre kitaplarda, alıştırmalara (eşleştirme, kısa cevaplı sorular, boşluk doldurma) ve kazandırılmaya çalışılan bilgi ve becerileri ölçmeye yarayan değerlendirme sorularına “çok” yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu iki soruya verilen “çok” ve “tam” yanıtlarının oranları toplamına göre; kitaplar mekanik alıştırmalara, bilgi ve beceri ölçen değerlendirme sorularından daha çok yer vermektedir. “Kitaplar dilbilgisi öğretimine yer veriyor mu?” ve “Kitaplar dil becerilerinin (dinleme, konuşma, okuma, yazma) geliştirilmesine yer veriyor mu?” sorularına verilen “çok” ve “tam” yanıtlarının oranları toplamı birbirine çok yakındır (dilbilgisi: %65,7; beceri geliştirme: %68,7). Bu oranlara göre, kitaplarda hem dilbilgisi öğretimine hem de beceri geliştirmeye hemen hemen eşit oranda yer verildiği saptanmıştır. Kitaplardaki dilbilgisi konularının düzeye uygun dağılım sergileme konusunda ise çok yeterli olmadığı belirlenmiştir. Buna göre, kitaplarda dilbilgisi öğretimine “çok” yer verildiği ancak dilbilgisi konularının dağılımının düzeye çok uygun olmadığı saptanmıştır. Kitapların öğrenenin ulaşması hedeflenen düzeye uygun biçimde düzenlenme konusunda “orta” derecede yeterli olduğu belirlenmiştir. Kitaplarda dil ve anlatım hatasının “az” olduğu, kitaplardaki konuları işlemek için verilen sürenin ise yetersiz olduğu (az, %50) saptanmıştır.

Tablo 2. Ders Kitaplarının İçeriğine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Sayısal Dağılımı

	Hiç		Az		Orta		Çok		Tam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kitapların içeriği öğrenenin ulaşması hedeflenen düzeye uygun biçimde düzenlenmiş mi?	-	-	2	6,3	17	53,1	8	25,0	5	15,6
Kitaplardaki konuları işlemek için kurs süresi yeterli mi?	2	6,3	16	50,0	10	31,3	2	6,3	2	6,3

Kitaplar dilbilgisi öğretimine yer veriyor mu?	1	3,1	2	6,3	8	25,0	14	43,8	7	21,9
Kitaplar dil becerilerinin (dinleme, konuşma, okuma, yazma) geliştirilmesine yer veriyor mu?	-	-	-	-	10	31,3	13	40,6	9	28,1
Kitaplarda dil ve anlatım hatası var mı?	7	21,9	18	56,3	7	21,9	-	-	-	-
Kitaplarda alıştırımlara (eşleştirme, kısa cevaplı sorular, boşluk doldurma) yer verilmiş mi?	-	-	-	-	3	9,4	14	43,8	15	46,9
Kitaplarda kazandırılmaya çalışılan bilgi ve becerileri ölçmeye yarayan değerlendirme sorularına yer verilmiş mi?	1	3,1	2	6,3	9	28,1	15	46,9	5	15,6
Dilbilgisi konuları öğrenenin düzeyine uygun bir dağılım sergiliyor mu?	1	3,1	5	15,6	11	34,4	10	31,3	5	15,6

Tablo 3'teki bulgular, öğretmenlerin kitaplardaki ünitelerle ilgili görüşlerine dayanmaktadır. Ünitelerle ilgili sorulara verilen yanıtlardan elde edilen en olumlu sonuç, ünitelerdeki metinlerin, ünitenin temasıyla “tam” olarak bütünlük sağladığıdır. “Ünitelerin işlenişinde basitten karmaşığa giden bir yol izlenmiş mi?” sorusuna verilen “orta” ve “tam” yanıtlarının oranı ise eşittir (%31,3). “Üniteler önceki bilgi ile yeni bilgi arasında bağlantı kuruyor mu?” sorusuna en çok verilen yanıt %34,4 oranla “çok”tur. Bu soruya verilen “orta” yanıtının oranı da bu orana oldukça yakındır (%31,3). “Üniteler beceri geliştirme açısından birbirini tamamlar nitelikte mi?” sorusuna en çok verilen yanıt %37,5 oranla “orta”dır. Aynı soruya verilen “çok” yanıtının oranı da bu orana yakındır (%34,4). Ünitelerle ilgili olarak yöneltilen sorulara ağırlıklı olarak “orta” yanıtının verildiği gözlenmektedir. Kitaplardaki ünitelerin; düzeye göre günlük yaşamla bağlantı kurma, işlenişte somuttan soyuta doğru bir yol izleme, öğrenenin ilgisini çekme, önceki kuru tamamlayıcı, sonraki kura hazırlayıcı nitelikte olma ve üniteye hazırlık bölümlerinin işlevselliği bakımından “orta” derecede başarılı olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Ders Kitaplarındaki Ünitelere İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Sayısal Dağılımı

	Hiç		Az		Orta		Çok		Tam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Ünitelerde düzeye göre günlük yaşamla bağlantı kurulmuş mu?	-	-	3	9,4	15	46,9	7	21,9	7	21,9
Üniteler önceki bilgi ile yeni bilgi arasında bağlantı kuruyor mu?	2	6,3	4	12,5	10	31,3	11	34,4	5	15,6
Üniteler beceri geliştirme açısından birbirini tamamlar nitelikte mi?	-	-	1	3,1	12	37,5	11	34,4	8	25,0

Ünitelerin işlenişinde basitten karmaşığa giden bir yol izlenmiş mi?	2	6,3	3	9,4	10	31,3	7	21,9	10	31,3
Ünitelerin işlenişinde somuttan soyuta giden bir yol izlenmiş mi?	2	6,3	8	25,0	11	34,4	4	12,5	7	21,9
Üniteler öğrenenin ilgisini çekiyor mu?	-	-	6	18,8	19	59,4	4	12,5	3	9,4
Üniteler önceki kuru tamamlayıcı, sonraki kura hazırlayıcı nitelikte mi?	3	9,4	4	12,5	14	43,8	6	18,8	5	15,6
Ünitelere hazırlık bölümleri işlevsel mi?	4	12,5	8	25,0	11	34,4	4	12,5	5	15,6
Ünitelerdeki metinler ünite temalarıyla bütünlük sağlıyor mu?	-	-	2	6,3	7	21,9	11	34,4	12	37,5

Tablo 4'teki bulgulara göre uygulamaya katılan öğretmenlerin kitaplardaki metinlere yönelik görüşleri şöyledir:

Metinlerin öğrenenin sözcük dağarcığını geliştirip geliştirmediğinin sorulduğu soruya ağırlıklı olarak %34,4 oranla “çok” ve “tam” yanıtları verilmiştir. Metinlerin; Türkçenin anlatım gücünü yansıtmaya, öğreneni farklı metin türleriyle buluşturma, öğrenenin ilgisine uygun olma bakımından “orta” derecede yeterli bulunduğu saptanmıştır. Buna göre, kitaplardaki metinlerin öğrenenlerin ilgisine çok uygun olmadığı, Türkçenin anlatım gücünü yansıtmaya ve farklı metin türlerini barındırma bakımından çok yeterli olmadığı, ancak öğrenenin sözcük dağarcığını geliştirme bakımından tamamen yeterli olduğu belirlenmiştir. Kitaplardaki metinlerin ve tümcelerinin uzunluğunun öğrenenin dil düzeyine uygun olup olmadığının sorulduğu sorulara ağırlıklı olarak “orta” yanıtı verilmiştir. “Metin seçkisi içinde Türk kültürünü tanıtmaya yer verilmiş mi?” sorusuna en çok verilen yanıt %34,4 oranla “orta”dır. Ancak bu soruya verilen “az” yanıtının oranı da bu orana çok yakındır (%31,3). “Metin seçkisi içinde Türk edebiyatını tanıtmaya yer verilmiş mi?” sorusuna en çok verilen yanıt %43,8 oranla “az”dır. Bu bulgulara göre, söz konusu kitaplardaki metinlerin Türk kültürünü ve edebiyatını tanıtmaya bakımından çok güçlü olmadığı saptanmıştır.

Tablo 4. Ders Kitaplarındaki Metinlere İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Sayısal Dağılımı

	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Metinler öğrenenin ilgisine uygun nitelikte mi?	1	3,1	4	12,5	17	53,1	7	21,9	3	9,4
Metinler öğrenenin sözcük dağarcığını geliştiriyor mu?	-	-	1	3,1	9	28,1	11	34,4	11	34,4
Metinlerin uzunluğu öğrenenin dil düzeyine uygun nitelikte mi?	-	-	5	15,6	17	53,1	6	18,8	4	12,5
Metinlerdeki tümce uzunluğu öğrenenin dil düzeyine uygun nitelikte mi?	-	-	4	12,5	17	53,1	8	25,0	3	9,4

Metin seçkisi içinde Türk kültürünü tanıtmaya yer verilmiş mi?	-	-	10	31,3	11	34,4	5	15,6	6	18,8
Metin seçkisi içinde Türk edebiyatını tanıtmaya yer verilmiş mi?	3	9,4	14	43,8	9	28,1	3	9,4	3	9,4
Metinler Türkçenin anlatım gücünü yansıtıyor mu?	1	3,1	5	15,6	12	37,5	7	21,9	7	21,9
Öğrenen farklı metin türleriyle (şiiir, öykü, broşür, rapor, makale, grafik, gezi yazısı vb.) buluşturulmuş mu?	1	3,1	7	21,9	11	34,4	6	18,8	7	21,9

Tablo 5’te öğretmenlerin ders kitaplarındaki etkinliklere ilişkin görüşlerinden oluşan bulgular yer almaktadır. Etkinliklere dört temel dil becerisini geliştirmede düzeye uygunluk ve yeterlilik açılarından bakıldığında şunlar belirlenmiştir:

- Kitaplardaki okuma etkinlikleri yeterliyken yazma etkinlikleri çok yeterli değildir.
- Yazma etkinlikleri düzeye “çok” uygun bulunmasına rağmen, okuma etkinlikleri “orta” düzeyde uygun bulunmuştur.
- Dinleme etkinlikleri yeterliyken konuşma etkinlikleri çok yeterli değildir.
- Konuşma ve dinleme etkinlikleri genel olarak düzeye uygundur.

Etkinliklerin, öğreneni ders dışında Türkçe kullanımına yönlendirmede “orta” düzeyde yeterli bulunduğu belirlenmiştir (%40,6). Etkinliklerin, öğrenenleri takım çalışmalarına yöneltici özellikler taşımada %40,6 oranla “az” yeterli ve %40,6 oranla “orta” düzeyde yeterli olduğu saptanmıştır.

Tablo 5. Ders Kitaplarındaki Etkinliklere İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Sayısal Dağılımı

	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Etkinlikler öğreneni takım çalışmalarına yöneltici özellikler taşıyor mu?	1	3,1	13	40,6	13	40,6	3	9,4	2	6,3
Etkinlikler öğreneni ders dışında Türkçe kullanımına yönlenecek nitelikte mi?	-	-	6	18,8	13	40,6	4	12,5	9	28,1
Konuşma becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler düzeye uygun mu?	1	3,1	3	9,4	11	34,4	7	21,9	10	31,3
Konuşma becerisini (karşılıklı konuşma, telefonda konuşma, kendini sözlü ifade etme vb.) geliştirmeye yönelik etkinlikler yeterli mi?	-	-	5	15,6	13	40,6	5	15,6	9	28,1
Dinleme becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler düzeye uygun mu?	-	-	3	9,4	10	31,3	10	31,3	9	28,1

Dinleme becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler yeterli mi?	-	-	2	6,3	11	34,4	10	31,3	9	28,1
Yazma becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler düzeye uygun mu?	-	-	8	25,0	7	21,9	10	31,3	7	21,9
Yazma becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler yeterli mi?	1	3,1	8	25,0	10	31,3	12	37,5	1	3,1
Okuma becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler düzeye uygun mu?	-	-	5	15,6	15	46,9	8	25,0	4	12,5
Okuma becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler yeterli mi?	-	-	3	9,4	9	28,1	10	31,3	10	31,3

Sonuç

Bu araştırmadan elde edilen veriler, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarının niteliğini tanımlar ve kitapların geliştirilmesi gereken yönlerini betimler niteliktedir. Sormacadan elde edilen veriler ile sormacanın sonunda diğer görüşlere ayrılan yerde verilen açıklamalar birbirine koşutluk sergilemektedir.

Sormacadan elde edilen veriler doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Öğretmenler ilk 5 soruda kitapları görsellik açısından değerlendirmiştir. Verilerin sayısal dağılımına göre, kitaplardaki metinlere yönelik görsellerin nitelik ve nicelik açısından yeterliliğine ilişkin olumlu görüşler ağırlıktadır.

Öğretmenlere ders kitaplarının içeriğini değerlendirmeye yönelik 8 soru sorulmuştur. Sorulara verilen yanıtlar sonucunda kitaplardaki konuları işlemek için verilen sürenin yeterli bulunmadığı hem verilerin sayısal dağılımına hem de sormacanın sonundaki görüşlere yansımaktadır. Sormacanın sonunda şu ifadelerle rastlanmıştır:

“... Öğrenciye kısa bir süre içinde her şeyi verebilmek bence öğretim yapmak anlamına gelmemektedir. Verilmek istenenle sürenin çok iyi ayarlanması gerekmektedir...”

“... Koşutarak ders anlatmak, Türkçe öğretmek öğretmen ve öğrenci için zor.”

“... Ankette de cevapladığım üzere kur süreleri daha uzun olabilir...”

Kitapların dilbilgisi öğretimi veya beceri geliştirme odaklı olduğunu belirlemeye yönelik sorulara verilen yanıtların oranlarının birbirine çok yakın olması yani kitaplarda dilbilgisi öğretimine beceri geliştirmeyle hemen hemen aynı oranda yer verilmesi günümüz dil öğretimi eğilimleri çerçevesinde değerlendirilmesi gereken bir durumdur. Dilbilgisi öğretimine gereğinden fazla yer verildiği öğretmenlerin şu ifadeleriyle açıklanmıştır:

“...Birçok yeni kelimeyi yoğun bir gramer programıyla sunduğunuzda konuşamayan, yazamayan öğrenci topluluğuyla karşılaşıyorsunuz...”

“Kitabın dilbilgisi ve metinler yönünden rahatlatılması gerektiğini düşünüyorum...”

“Çok yoğun (dilbilgisel, metinsel açılardan)...”

Kitaplar; alıştırmalara (eşleştirme, kısa cevaplı sorular, boşluk doldurma), bilgi ve becerileri ölçmeye yarayan değerlendirme sorularına yer verme bakımından değerlendirildiğinde, kitaplardaki mekanik alıştırmaların bilgi ve beceri ölçen sorulara oranla daha yoğun olduğu sonucu çıkarılabilir.

Öğretmenlere yöneltilen 9 soru aracılığıyla kitaplardaki üniteler değerlendirilmiştir. Verilere göre kitaplardaki metinlerin ünite temalarına tamamen koşut düzenlendiği görüşü ağırlıktadır. Bunun yanı sıra kitaplardaki ünitelerin önceki bilgi ile yeni bilgi arasında bağlantı kurma ve dört temel dil becerisini geliştirmek için birbirini tamamlama konusunda ne kadar yeterli olduğuna ilişkin net bir sonuca ulaşılama-makla birlikte işlenişte somuttan soyuta doğru giden bir öğretim yolu izleme konusunda ünitelerin çok yeterli bulunmadığı söylenebilir. Ünitelerin birbirini tamamlayıcılık özelliğiyle ilgili sayısal verileri destekleyen bir öğretmen görüşü şöyledir:

“... Ünitelerin tamamlayıcılık özelliği hakkında biraz daha özenli olunması gerektiğini düşünüyorum. Devamlılık ve bütünlük bakımından zayıf olduğunu düşünüyorum...”

Öğretmenler 8 soru aracılığıyla kitaplardaki metinleri çeşitli yönleriyle değerlendirmişlerdir. Verilerin sayısal dağılımına göre metinlerin öğrenenin sözcük dağarcığını geliştirebilecek nitelikler taşıdığı anlaşılmaktadır. Göze çarpan sonuçlardan biri kitaplardaki metinlerin Türk edebiyatını tanıtmada yetersiz bulunmasıdır. Bu verilerden kitaplardaki metinlerin Türk kültürünü çok iyi yansıtmadığı sonucuna varılabilir. Sormacanın sonundaki öğretmen ifadeleri de bu sonuçları desteklemektedir:

“... Sürekli Türk kültüründen bahseden bir kitapla karşı karşıya olsaydık isyan ederdik. Ama bu coğrafyanın bir kültürü yokmuş gibi yazılmış/hazırlanmış bir kitap da aynı oranda rahatsız edici...”

“...Türk kültürünü-edebiyatını yansıtan metinlere daha fazla yer verilebilir...”

Öğretmenlerin kitaplardaki etkinlikleri değerlendirmeleri için 10 soru yöneltilmiştir. Bu sorularda dinleme, konuşma, okuma ve yazma etkinliklerinin düzeye uygunluğu ve yeterliliği de araştırılmıştır. Buna göre yazma etkinlikleri düzeye uygun bulunmuştur. Ancak yazma etkinliklerinin yeterliliğine ilişkin kabul, yazma etkinliklerinin düzeye uygunluğuna göre daha düşük bir yüzdeye sahiptir. Okuma etkinliklerinin yeterli bulunduğu ancak düzeye çok uygun bulunmadığı belirlenmiştir. Konuşma ve dinleme etkinliklerinin düzeye uygun olduğu ancak konuşma etkinliklerinin çok da yeterli bulunmadığı belirlenmiştir.

Öneriler

Yeni Hitit ders kitaplarının öğretmen görüşleri çerçevesinde değerlendirildiği bu çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir:

Çalışmada kur sürelerinin, kitaplardaki konuları işlemek için yeterli olmadığı sonucundan hareketle kur sürelerinin kurların özelliğine göre uzatılması ya da kitapların içerik tasarımının kurlara göre yeniden düzenlenmesi önerilebilir.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe setleri, Avrupa Konseyi'nin çağdaş dil öğretim ölçütleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. ³Avrupa Dil Portfolyosu (ADP) kültürel, eğitsel işlevi olan bir kaynaktır. ADP'ndeki yaklaşım, dil öğrenenlerin dili iletişim amaçları doğrultusunda kullanmayı öğrenmelerini sağlamayı öngörür. Bu öngörü doğrultusunda dilbilgisi konularını-kurallarını öğrenmek, iletişimsel amaçları gerçekleştirmek için bir araçtır .

Oysa bu çalışmanın bir diğer sonucu kitapların dilbilgisi öğretimine ve beceri geliştirmeye hemen hemen aynı düzeyde yer verdiğidir. Dil öğretiminde dört temel dil becerisini geliştirmenin öncelikli önemi düşünüldüğünde, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarındaki dilbilgisi konularının dağılımının öğrenenin iletişimsel amaçları göz önünde bulundurularak gözden geçirilmesinin ve kitaplarda dilbilgisi öğretimine verilen yerin azaltılmasının yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Kitaplardaki ünitelerle ilgili olarak, önceki bilgi ile yeni bilgi arasında bağlantı kurma, beceri geliştirme açısından birbirini bütünleme konusunda verilen “orta” ve “çok” yanıtlarının oranları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Üniteler, işlenişte somuttan soyuta giden bir yol izleme açısından da çok yeterli bulunmuştur. Bu nedenle kitapların bu yönleriyle gözden geçirilmesi önerilebilir.

Kitaplardaki metinlerin Türk kültürünü ve edebiyatını tanıtmada konusunda yetersiz olduğu belirlendiğinden kitaplardaki metinlerde Türk edebiyatının ve kültürünün tanıtımına daha fazla yer verilmesi önerilebilir.

³ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.coe.int/t/dg4/education/elp/>

Kitaplar öğreneni takım çalışmalarına ve ders dışında Türkçe kullanımına yöneltecek etkinliklere yer verme bakımından kısmen yetersiz bulunduğu için bu tür etkinliklerin öğrenenin dil gelişimine yapacağı katkının göz önünde bulundurularak kitaplarda bu tür etkinliklere daha çok yer verilmesinin yararlı olabileceği düşünülmektedir. Kitaplardaki okuma ve dinleme etkinlikleri niceliksel olarak yeterlidir. Ancak konuşma ve yazma etkinliklerinin “yeterlilik” açısından, okuma etkinliklerinin ise “düzeğe uygunluk” açısından gözden geçirilmesi yararlı olabilir.

Ders kitaplarının ve diğer araç-gereçlerin sürekli gelişiminin sağlanabilmesi ve çağdaş öğrenme ve öğretme ilkeleri çerçevesinde gelişebilmesi için öğreticilerden alınan dönütler çok önemlidir. Uygulamadaki aksaklıklar giderildiğinde öğrenme ve öğretim ortamını daha nitelikli kılacak araçlar geliştirileceğinden öğretmen görüşlerinin belirli aralıklarla değerlendirilip öğretim araç-gereçlerinin geliştirilmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Açık, F., Demir, A. (2011). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültürlerarası Yaklaşım ve Seçilecek Metinlerde Bulunması Gereken Özellikler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (30), 51-72.
- Açıksöz, E., Doğan, S. (Ed.) (2002). *Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Açıksöz, E., Doğan, S., Zeytin, E. (Ed.) (2002). *Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Açıksöz, E., Doğan, S., Zeytin, E. (Ed.) (2007). *Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1* (4. Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Ak, D. (2011). *İkinci dil öğretim kaynaklarında yer alan anlama etkinliklerinin karşılaştırılması (Yeni Hitit ve New Headway örnekleme)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul. <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden 29.11.2013 tarihinde edinilmiştir.
- Aksoy, B. (2011). *Yabancı dil olarak Türkçe kitaplarında Türk imgesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul. <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden 29.11.2013 tarihinde edinilmiştir.
- Hengirmen, M. (1993). *Türkçe Öğreniyoruz 3*. Ankara: Nurol Matbaacılık.
- Hengirmen, M. (1993). *Türkçe Öğreniyoruz 4*. Ankara: Nurol Matbaacılık.
- Hengirmen, M., Koç, N. (1993). *Türkçe Öğreniyoruz 1*. Ankara: Nurol Matbaacılık.
- Hengirmen, M., Koç, N. (1993). *Türkçe Öğreniyoruz 2*. Ankara: Nurol Matbaacılık.

- İşci, C. (2012). *Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan “Yeni Hitit” ders kitabının dört temel dil becerisi ve kültür açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir. <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden 29.11.2013 tarihinde edinilmiştir.
- Kaya, S. (2011). *Tömer’de yabancı dil öğretiminde kullanılan İngilizce ve Türkçe kitaplarının geçmiş zaman öğretiminin genel öğretim ilkeleri açısından incelenmesi ve değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa. <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden 29.11.2013 tarihinde edinilmiştir.
- Özel, S. (2010). *Yabancılar Türkçe öğreten resmi kurumlarda dil bilgisi öğretimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara. <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden 29.11.2013 tarihinde edinilmiştir.
- Pirinç, D. (2010). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ortaçların incelenmesi ve öğretimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul. <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden 29.11.2013 tarihinde edinilmiştir.
- Sarkmaz, G., Tüm, Ö. (2012). Yabancı Dil Türkçe Kitaplarında Kültürel Ögelerin Yeri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (43), 448-459.
- Şahin, A. (2010). *Avrupa dil gelişim dosyası bağlamında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde okuma becerisini geliştirmeye yönelik malzeme oluşturma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir. <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden 29.11.2013 tarihinde edinilmiştir.
- Tuzcu Eken, D. (2011). *Yabancı dil olarak Türkçe ve İngilizce öğretiminde temel düzey dinleme-anlama etkinliklerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul. <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden 29.11.2013 tarihinde edinilmiştir.
- Uzun, N. E. (Ed.) (2011). *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Uzun, N. E. (Ed.) (2012). *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Uzun, N. E. (Ed.) (2013). *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Ülker, N. (2007). *“Hitit ders kitapları” örneğinde yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültür aktarımı sürecine çözümleyici ve değerlendirci bir bakış*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul. <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden 29.11.2013 tarihinde edinilmiştir.

<http://www.coe.int/t/dg4/education/elp/>

http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/cadre1_en.asp